

Lars Gahrn

”SVITJOD DET STORA” OCH SKYTIEN – ett exempel på norrön tolkning av latinska områdesnamn

”Svitjod det stora” som namn på områden i öster finns med i en del geografiska arbeten från medeltiden. Detta begrepp har dock inte behandlats annat än i förbigående av dem, som har skrivit om svearna och namnen på svearnas länder.¹⁾ Begreppet har använts eller anförts endast någon gång i förbifarten – så till exempel i titeln på en bok av T. J. Arne (*Det stora Svitjod. Essayer om gångna tiders svensk-ryska kulturförbindelser* av T. J. Arne, Sthlm 1917). Anledningen till detta förströdda intresse är enkel: De källor, som har mycket att berätta om svearna och namnen på svearnas länder, har som regel föga att berätta om Svitjod det stora, och omvänt. Undantaget är Snorre Sturlason, som har utförliga uppgifter om bådadera. Det är huvudsakligen tack vare honom namnet är känt bland svenska historiker.

I min avhandling (från 1988) behandlade jag sveabegreppet utförligt, men uttrycket ”Svitjod det stora” tillmätte jag ringa betydelse, eftersom av de åberopade källorna endast Snorre Sturlason (och en isländsk samling med geografiska uppgifter) hade detta uttryck.²⁾

Redan då hade jag begripit hur detta uttryck hade uppkommit, men att påvisa detta skulle ha krävt en omfattande källgenomgång, som skulle ha tagit lång tid och ett omfattande sidutrymme i anspråk. Jag var tvungen att uppskjuta detta arbete och återkommer därför nu.

Jag skall börja med en utförlig källgenomgång. Därefter sammanställs och dryftas uppgifterna.

Skandinavien kallas Gamla Skytien

Omkring år 700 skrev en till namnet okänd geograf från Ravenna ett verk, som kallas *Cosmographia*. Han skriver: ”Ungefär i åttonde timmen av nattområdet (det vill säga det område, som solen behärskar under nattens åttonde timme, Svennung) finns roxolanernas land, bakom vars rygg fjärran beläget i havet, återfinns en stor ö, nämligen Gamla Skytien (*Antiqua Scythia*). Denna ö omnämns av de flesta historieskrivarna; denna kallar också Jordanes, den mycket kunnige geografen, för Scandza. Från denna ö ... (här följer en lucka i texten)...och på samma

LARS GAHRN

sätt har de västliga folkstammarna utvandrat. Ty vi läsa, att goterna och danerna tillsammans med gepiderna i forna tider ha utvandrat från denna ö.”³⁾

Geografen åberopar således Jordanes, som har berättat åtskilligt om ön Scandia eller Scandza, det vill säga den skandinaviska halvön. Det nya hos geografen är, att han kallar denna ”ö” även för ”Gamla Skytien”. Även andra källor räknar in Skandinavien i Skytien.

Adam av Bremen räknar hela Östersjöområdet och Norge till Skytien

Adam av Bremen skrev på 1070-talet en krönika om ärkebiskoparna i Hamburg - Bremen. Till denna krönika finns randanteckningar, så kallade scholier. Det är sedan länge omtvistat huruvida Adam eller någon annan har gjort dessa anteckningar, men denna fråga lämnas med fördel därhän, ty i detta sammanhang är det intressanta, vilka upplysningar följande århundradens skriftställare kunde hämta ur Adams krönika.

Till Skytien räknas enligt denna krönika Ryssland och det land, där turkarna bodde. Det heter nämligen att ”den baltiska bukten” ”sträcker sig med en lång förlängning genom de skytiska områdena ända till Grekland”. Här menas de vattenvägar, som förband Östersjön med Svarta havet, där det bysantinska riket, grekernas rike, låg. Mera obestämt heter det, att Harald hårdråde for till Konstantinopel, där han blev kejsarens man och utkämpade ”många strider mot saracenerna till havs och mot skyterna på land”. Det sägs också, att Harald hade utkämpat många strider mot barbarerna ”i Grekland och i Skytiens områden”. I ett scholion sägs, att turkarna bor nära ryssarna och tillhör ”Skytiens folkstammar” (Scitiae populi).⁴⁾

På ett annat ställe säger Adam på tal om ”den baltiska eller barbariska bukten”, det vill säga Östersjön: ”Och jag tror att detta hav av de gamle möjligtvis har kallats vid andra namn, nämligen de skytiska eller meotiska träskan, eller geternas ödemarker eller den skytiska kusten”. Den baltiska bukten kallas på ett redan anført ställe för ”det barbariska havet eller det skytiska havet”. Om floden Oder heter det, att den i sitt utlopp flödar in i de skytiska träskan. Slaviens ”bredd går från söder till norr, det är från floden Elbe ända till det skytiska havet”. Floden Schwentine faller ut i ”det skytiska havet och det hav, som man kallar det östliga.”⁵⁾

Även folken runt det skytiska havet kan kallas skyter. I ett scholion läser vi: ”Daner, svear och norrmän och Skytiens övriga folkstammar kallas av romarna för hyperboréer.” Det heter om Birka, som ligger vid en vik av det baltiska eller barbariska havet, att till denna ankarplats ”bruka alla danernas och norrmännens och likaså slavernas och sembernas skepp komma samman jämte andra skytiska folk”. Ärkebiskop Unne verkade i Birka. Han kallas ”sändebud till skyterna”. I Birka avled han, och det heter på ett ställe att han dog i Skytien.⁶⁾ I ett scholion heter det,

märkligt nog, att sveakonungen Emund sände sin son Amund till Skytien. Denne anlände med sitt skepp till kvinnornas land. (Uppenbarligen åsyftas Kvänland.) Här förefaller det som om Sveariket inte skulle räknas till Skytien, men betydelsen kan vara det egentliga Skytien.⁷⁾

Namnet Skytien står således för väldiga områden: ryssarnas och andra slavers länder jämte angränsande stammar (turkarna nämns uttryckligen). Dessutom innefattas Östersjöområdet med daner, svear, slaver och sember. Normmännen och kvänerna räknas likaså dit.

I vårt sammanhang kan även stavningen vara av visst intresse. Allt som allt finns det 19 belägg för orden Skytien och skyter. 13 gånger stavas dessa ord med i och endast 6 gånger med y.

Kallas Svitjod för Skytien i Leinsterboken?

I Leinsterboken, en handskrift som innehåller skilda stycken på irländska, finns också en sagohistorisk berättelse om slaget vid Ross na Rig (vid floden Boyne på Irland). Slaget skall ha utkämpats strax efter Kristi födelse, men själva handskriften skrevs något före 1160. I berättelsen skildras hur druiden Cathbad kommer till Ulsters konung och uppmanar honom att skicka bud efter hjälp till ön Lewis, Cadd-öarna (Shetlandsöarna eller Caithness?), Orkneyöarna ”och länderna Scithia och Dacia och Gothia och Northmannia”... Sophus Bugge anser att de åsyftade länderna är Svealand, Danmark, Götland och Norge.⁸⁾ Det är visserligen dessvärre omöjligt att med bestämdhet säga, vilka länder författaren åsyftade med Scithia och Dacia, men vi kan åtminstone fastslå, att det låg nära till hands för en samtida läsare att tänka på Svealand och Danmark, eftersom de uppräknas tillsammans med gothernas eller götarnas land och nordmännens land.

Theodricus monachus kallar Svetjud för övre Skytien

Theodricus monachus (Tjodrek munken) skrev en norsk krönika på latin omkring 1177–1180. I sitt företal klagar han över bristen på källor för de äldsta tiderna men påpekar att utländska historieskrivare nämner normmännen redan under de äldre tiderna: ”Kaniken Hugo, vällovlig i åminnelse, verksam vid Sankt Viktors kyrka i Paris, en synnerligen lärd man på alla områden, har i sin krönika följande att berätta om vårt folk: ‘Nordmännen,’ säger han, ‘utvandrade från nedre Skytien’. – Han vill utan tvivel att med nedre Skytien skall förstås övre, som vi kalla Svetjud.– ‘Med en flotta färdades de till Gallien och trängde in i floden Seine och ödelade allt med järn och eld.’”

Kaniken Hugo vid Sankt Viktor i Paris avled 1141. Han skriver på ett ställe: ”Nordmännen, till sitt ursprung daner, utvandrade under en ledare vid namn Rollo från nedre Skythien...”⁹⁾ Kaniken Hugo räknar således Norden till Skytien, och Theodricus sammanställer namnen Svetjud (Svitjod) och Skytien.

LARS GAHRN

Sköldungasagan likställer namnen Svitjod och Skytien

Sköldungasagan har haft betydelse för meningsutbytet kring begreppet ”det stora Svitjod”, men svårigheterna att draga några säkra slutsatser är oöverbörbara i och med, att vi numera äger endast ett sammandrag från 1596, och att detta sammandrag åtminstone delvis är en sammanställning av uppgifter från skilda håll. Sköldungasagan återropas av Snorre och var alltså en tidig saga, men när Arngrim Jonsson skrev sin latinska sammanställning 1596, kunde han plocka uppgifter ur Snorres Heimskringla och ur alla andra sagor, som hade något av värde att meddela.

Genom själva sin titel på handskriften förklarar Arngrim uttryckligen vad det är fråga om: ”Brottstycken om danska förhållanden, översatta från normännens (eller om man så vill islänningarnas) urgamla historiska krönikor.” I det mycket korta inlednings-kapitlet säger han tydligt ifrån, att han har slagit i flera källor: ”Normännens krönikor börja historien om de danska förhållandena – icke med Dan som Saxo Grammaticus gör – utan med en viss Skjöld, Odins son.” Här är det tydligt att han har blandat in en uppgift från Saxo i Sköldungasagens uppgifter. Det är nämligen varken troligt eller möjligt att Sköldungasagan skulle ha återropat Saxo. Ingen annan isländsk saga återropar Saxo, och Saxos krönika förelåg inte när Sköldungasagan skrevs. Sköldungasagan återropas av Snorre, men Saxos krönika var inte avslutad förrän 1219 eller 1222, ungefär samtidigt som Snorre började skriva sin Heimskringla. Sedan berättas om Odins invandring, och uppgifterna är desamma som hos Snorre med undantag av att Odins son Inge, som av honom fick Sveariket, hos Snorre motsvaras av Odins andre efterträdare Frej med tillnamnet Yngve. Svenskarna kallades enligt Arngrim för inglingar efter Yngve, medan enligt Snorre endast deras konungar kallades ynglingar efter Yngve. Sedan följer ett avsnitt vars första del är skriven på latin och den senare på danska. Latinet har jag översatt, men danskan står med ursprunglig stavning. ”Men själva Svitjod (så kallat mera särskilt) fick namn efter de områden, varifrån Odin först utvandrade med de sina. Huilche som ligger nordnorden för palude Moeotide, og de gammel norske kallede Suithiod hin store eller kolde.”¹⁰ Uppenbarligen har sammanställaren själv sammanskrivit dessa danska rader och hämtat uppgiften från annat håll än Sköldungasagan.

En isländsk saga skulle nämligen knappast ha haft ett latinskt namn, och ej heller skulle en islänning ha kallat isländska skriftställare för ”de gammel norske”. Sammanställaren hänvisar till flera källor eller närmare bestämt till flera ”gammel norske”, men källhänvisningar är ytterst ovanliga i sagorna, och det är därför mindre troligt, att denna har funnits där, utan snarare är det återigen en hänvisning till ”normännens krönikor”.

I brist på den ursprungliga sagan kan vi inte med säkerhet säga vad som kan ha stått i den, eftersom Arngrim i sin återgivning som synes blandar in uppgifter från andra håll. Skillnaderna mellan den latinska texten och Snorres skildring är dock

så stora, att Arngrim knappast har hämtat uppgifterna från Snorre. Därför är det sannolikt, att de kommer från Sköldungasagan, som alltså skulle ha uppgivit, att Svitjod fick sitt namn efter Odins ursprungliga hemvist. Däremot talar ingenting för att den danska texten skulle ha fått sina uppgifter från Sköldungasagan. Uppgiften att Odins hemtrakt av nordborna kallades Svitjod det stora eller kalla kommer uppenbarligen från Snorre och andra yngre isländska skriftställare.

Enligt Andreas Heuslers redan 1908 framförda mening skulle Snorre ha övertagit berättelsen om asarnas invandring till Sverige och även begreppet Svitjod det stora från Sköldungasagan.¹¹⁾ Som vi har sett talar skillnaderna mellan Snorres och Arngrim's framställningar för att Sköldungasagan har innehållit uppgifterna, att asarna har invandrat till Svitjod från Skytien, och att Svitjod har fått namn efter Skytien. Eftersom Snorre uttryckligen åberopar Sköldungasagan på ett ställe i sina kungasagor, är det mycket möjligt att Snorre har hämtat sina uppgifter därifrån. Däremot finns det ingenting som talar för att Sköldungasagan skulle ha benämnt Skytien Svitjod det stora eller kalla. Sagan har endast likställt namnen Skytien och Svitjod.

I Heimslysing räknas Gårdarrike på ett ställe som en del av Svitjod det stora, på ett annat ställe som ett fristående område

I handskriften Hauksbok skriven före 1334 finns en avdelning som kallas ”Heimslysing ok helgifraedhi” (ungefär: Geografiska upplysningar om världen och kunskap om heliga ting). Om ifrågavarande kapitel säger utgivaren: ”sproget er godt og klassisk og stammer vistnok fra tiden omkr. 1200.” Det stämmer givetvis att språket är ”godt og klassisk”, men försöket att tidfästa avsnittet språkligt måste ifrågasättas, eftersom det är vanligt att en äldre tids språk efterliknas av senare tiders skriftställare. På samma sätt tidfästes språket i andra avsnitt av handskriften till omkring 1300 med ledning av ”ordformer og skrift”. Allt vi vet är dock, att Hauksbok är skriven av och för Haukr Erlendsson, som dog 1334.¹²⁾

I Heimslysing får vi veta: ”Men stora Asien kallas alla de riken, som äro uppräknade från Indialand och allt intill hit, och det slutar där som Svitjod det stora (slutar). Inalles äro fyrahundrade och sex folkland inräknade i Asien, och det äro sju och tjugo tungomål. I denna (vår) del av världen finns Europa, och östligast ligger Svitjod det stora. Dit kom Filippus aposteln för att kristna (landet). I detta rike finns det som heter Ryssland. Det kalla vi Gårdarrike. Där äro dessa huvudgårdar (hofudh gardhar): Moramar, Rostofa, Surdalar, Holmgardhr, Syrnes, Gadhar, Palteskia, Koenugardhr.” Längre fram heter det att Noas söner skiftade världen sinsemellan. Sem fick Asien, Jafet Europa och Ham Afrika. Sönernas söner delade i sin tur världens östhalva. ”Sem, Noas son, hade fem söner, och de bodde runtom i världens östhalva. En av dem hette Elam, den andre Assur, den tredje Arfaxad, den fjärde Nudi, den femte Aram. Dessa äro folkländerna i denna världsdal: Elam bodde i Indialand och Perfidia land. Assur bodde i Assirialand, Arfaxad

LARS GAHRN

i Meidialand, Nudi i Kaldealand, men Aram bodde i Syrland, Bactrialand, Albanialand, Kunaland, Svitjod det stora. ... Jafet, Noas son, hade sju söner. Dessa äro deras namn: Gomer, Magon, Madia, Joban, Tubal, Mosok, Tiras. Dessa äro folkländerna där: Magon innehade en del av Svitjod det stora, men Madia Kylfingaland. (Det kalla vi Gardharike). Joban innehade Gircland, Tiras Bolgaraland och Ungaraland, Saxland och Fracland, Tubal Spanialand och Romvärjaland, Svitjod och Danmark och Noreg, men Gomer innehade Gallia och Mosok Kapadocia.”¹³⁾

Vissa intressanta uppgifter fås av dessa anförda stycken: Svitjod det stora ligger östligast i Europa, men samtidigt sägs att Sems son Aram innehade Svitjod det stora och Jafets son Magon endast en del av det. Följaktligen bör en del av Svitjod enligt detta betraktelsesätt ha legat i Asien. Ena gången sägs Ryssland eller Gårdarrike vara ett rike inom Svitjod det stora. Andra gången räknas Svitjod det stora däremot icke till Kylfingaland eller Gårdarrike. Uppgifterna är således motsägelsefulla, men som vi skall se kan de lätt förklaras.

Hos Saxo uppges samme man ena gången vara konung i Skytien och andra gången konung i Svitjod

Den danske historieskrivaren Saxo Grammaticus skrev sin stora krönika mellan 1185 och 1222. Han berättar i sin sagohistoria, att Ragnar lodbrok besegrade den svenske kungen och gav Sverige åt sin son Björn. Senare drabbade han samman med hellespontierna och besegrade i samma slag även skyterna. Han gav skyternas landsända (Scitharum provincia) åt sin son Vitsärk. Senare anföll Hellespontens konung Vitsärk, och det heter då att denne härskade över Svitjod (Svetiae principans).¹⁴⁾

Hur förklarar man detta? P. E. Müller hävdar att Vitsärk bägge gångerna förutsätts härskat inom samma områden, men att det ena gången har stått ”Svitjod hin mikla” (Svitjod det stora) i Saxos källa.¹⁵⁾ Johannes Steenstrup däremot skriver: ”Her er atter et af de utallige Steder, hvor man med en maerkvaerdig Respekt for den overleverede Saxoske Text bevarer Urimeligheder i hans Vaerk, som et Pennestrøg kan udslette. I Stedet for ‘Svetiae’ skal jo aabenbart laeses ‘Scythiae’.”¹⁶⁾ Kort sagt, det rör sig enligt Steenstrup om ett skrivfel. Eftersom flera skriftställare likställer namnen Svitjod och Skytien, är det dock rimligast att tänka sig, att Saxo har gjort detsamma. Däremot har vi ej någon anledning att tro, att han har känt till uttrycket ”Svitjod det stora”.

I Didrikssagan översätts Skytien med Svitjod

Jordanes berättar, att goterna skulle ha utvandrat från Scandza, det vill säga Skandinavien, och så småningom ha dragit vidare till Skytien (Scythiae terrae). Han berättar ett och annat om de gotiska kungar, som härskade här i Skytien.¹⁷⁾

När den norska sagan om Didrik av Bern skrevs, berättade man ett och annat

om även dessa kungar, men Skytien kallas i denna saga för Svitjod.¹⁸⁾ Sagan anses av språkliga skäl vara skriven under förra hälften av 1200-talet.¹⁹⁾

Snorre Sturlason har namnformen ”Svitjod det stora eller det kalla” Snorre Sturlason (död 1241) nämner Svitjod det stora, och hans beskrivning är den utförligaste. I inledningen till sina konungasagor (Heimskringla) skriver han: ”Norr om Svarta havet ligger Svitjod det stora eller det kalla (Svithjóðh in mikla edha in kalda). Svitjod det stora kalla somliga män intet mindre än Särkland det stora, men somliga likställer det med Blåland det stora. Den norra delen av Svitjod ligger obebyggd på grund av frost och köld, så som den södra delen av Blåland är öde på grund av solbranden. I Svitjod äro många stora härader. Där finnas också många slags folk och många tungomål. Där finnas resar, och där finnas dvärgar, där finnas blåmän (negrer), och där finnas många slags förunderliga folkslag. Där finnas också djur och drakar, mycket stora. Från norr och från de fjällar, som ligga utanför all bygd, rinner genom Svitjod den älv, som rätteligen heter Tanais (Don). Den kallades fordom Tanakvisl eller Vanakvisl. Den kommer till havet, in i Svarta havet. Området vid Vanakvisl var då kallat Vanaland eller Vanahem. Den (det vill säga Vanakvisl) skiljer världstredjedelarna åt. Delen öster därom heter Asien, men delen väster därom Europa. Området öster om Tanakvisl i Asien kallades Asaland eller Asahem, men huvudborgen, som fanns i landet, kallade de Asgård. Men i borgen fanns en hövding, som kallades Odin.”

”En fjällgård (det vill säga: ”fjällar som utgör en hägnad eller barriär”) går från nordost till sydväst. Den skiljer Svitjod det stora och andra riken åt. Söder om fjället är det icke långt till Turkland. Där ägde Odin stora egendomar.” När Odin for från Asgård, ”for han först västerut till Gårdarrike och sedan söderut till Saxland.” Odin bosatte sig slutligen i Sigtuna i Svitjod. ”Detta Svitjod kallade de Manhem, men det stora Svitjod kallade de Gudhem.” (Manhem betyder människornas hemvist och Gudhem gudarnas hemvist).²⁰⁾

Man får här förhållandevis goda begrepp om Svitjod det storas läge. Det låg norr om Svarta havet, kring floden Don, öster om Gårdarrike (Kiev) och norr om turkarnas land. ”Fjällgården” är således Kaukasus.

Enligt Alexandersagan kallas Skytien av somliga för Svitjod det stora Alexandersagan har översatts även till isländska. Enligt en handskrift skulle den ha översatts av biskop Brandr Jonsson på Magnus Håkonssons befallning. Denne, mera känd som Magnus Lagaböter, föddes 1238, fick kungsnamn 1257, kröntes 1261 och avled 1280. Biskopen vistades i Norge 1262 – 1263 och avled 1264.²¹⁾ Översättningen bör således ha gjorts under 1250-talet eller under 1260-talets förra hälft.

I sagan heter det: ”Därefter far konung Alexander med sin här till den flod, som heter Tanais. Där färdas man vid sidan av floden åt det håll, varifrån han kom, till det rike, som heter Bactra, men åt andra hållet färdas man till Sithien.

LARS GAHRN

Det kalla somliga Svitjod det stora. Densamma floden Tanais åtskiljer Asien och Europa, två av världens tredjedelar." Av sagans fortsättning framgår, att man måste fara över Tanais för att komma till Sithien eller Scithien. Det bör vidare påpekas, att när Svitjod det stora omnämns, förekommer vid tre tillfällen formen Sithien, men något längre fram är det endast de oförvanskade formerna som gäller: tre gånger talas om skither och fyra gånger om Skithien.²²⁾

De geografiska upplysningarna är alltså sparsamma: Svitjod det stora ligger på andra sidan Tanais, det vill säga Don. Eftersom Alexander kommer från Baktrien, (vars huvudstad heter Baktra), bör detta innebära att Svitjod det stora ligger väster om Don.

Enligt Stjórn kallar "vi" Skytien för stora Svitjod

Boken Stjórn, det vill säga styrelse, innehåller en samling brottstycken av en översättning till fornnorska av gamla testamentet. Den anses ha färdigställts i början av 1300-talet. Boken har betydelse på så vis, att den nämner "stora Svitjod" och ger oss några upplysningar om var detta land tänktes ligga:

"Partien lade det folk under sig, som kallades parter. De kommo från det stora Svitjod (af hinni miklu Suithiodh) och gävo så landet namn efter sitt eget (folk)namn." ... "Arton konungariket finnas i Partien alltifrån den strand, som kallas den kaspiska stranden och till stora Svitjod." (Orden "och till stora Svitjod" finns inte i A-handskriften.) ... "Skithien som vi kalla stora Svitjod var fordom ett stort land, kallat så av Magog, en son till Jafet, efter vad som sägs. Nära förenat med detta land ligger det land, som kallas Hyrkanien." ... "I förutnämnda Sithien finnas många riket, men ändå äro obygderna flest." ... "Landet har också många stora floder i sig, såsom Phasis och Araxes med flera andra."²³⁾

Hyrkanien var en persisk provins vid Kaspiska havet. Phasis var en flod i Colchis, och den mynnar ut i Svarta havet, och Araxes är en flod i Armenien. Eftersom författarens syfte är att förklara den bibliska geografien, som har sin tyngdpunkt i Palestina och tvåflodslandet kring Eufrat och Tigris, kommer länder och floder i nordöstra delen av stora Svitjod att omnämnas. Några besked eller antydningar om Svitjods utbredning åt väster eller norr får vi dock inte.

En isländsk källa har både Svitjod det mindre och Svitjod det stora. En geografisk redogörelse utan känd författare går under namnet "AM. 194, 8vo". Det bevarade manuskriptet är från 1387, men det är ovisst när redogörelsen eller redogörelserna har författats. De kan vara äldre än 1387, men de kan lika gärna vara från 1387.²⁴⁾ På ett ställe åberopas Nikolas Bergsson, men hans uppgifter har av allt att döma inget samband med upplysningarna om Svitjod det stora.

På ett ställe uppräknas länderna inom "världens östra del", och dessa länder fick Sems söner sin lott: India-land, Persidia (Persien), Assirialand (Assyrien), Medialand (Medien), Kalldealand, Albanialand, Bactria, Árancea, Kvenna-land

och Svithiod en mikla (Svitjod det stora). Några rader längre fram uppräknas ”folkländerna” i Europa, däribland ”Svitjod som det stora” (man torde mena: Svitjod som man kallar det stora) samt Danmark, Svitjod och Norge. Litet längre fram heter det: ”Närmast Danmark är Svitjod det mindre (Suidiod en minni), därefter Öland, därefter Gotland” ... Något längre fram finns en avdelning, vari jättefolk (risatjhóðhir) uppräknas. Det heter bland annat: ”I Sithia äro albanerna”. Namnet Sithia finns allt som allt tre gånger i detta avsnitt, en gång oböjt och två gånger med den böjda formen Sithio. Längre fram kommer uppgiften: ”I Svitjod det stora äro albanerna”.²⁵⁾ Eftersom albanerna ena gången sägs höra hemma i Sithia och andra gången i Svitjod det stora, är det tydligt att dessa två geografiska namn täcker samma område.

Denna redogörelse hade kunnat göras längre, men de anförda upplysningarna räcker för att man skall förstå, att detta är en lärd mans hopplock ur utländsk geografisk litteratur med källor av mycket grumligt slag.

Skytien och Svitjod sammanblandas i Prosaiska krönikan

Jordanes berättar, att goterkonungen Filimer med sina goter utvandrade från sina boplatser till Skytien.²⁶⁾ Många hundra år senare skrevs Prosaiska krönikan i Sverige, och krönik författaren tror att goterna är de svenska götarna, och att Filimer var konung i Götaland. Han berättar, att Philemer ”samlade en stor här och drog in i Sithia, som är Swidia och ligger ovanför Tiveden och Kolmården. Han underlade sig alla hälsingar och dem”; (här torde något ha fallit ut.) En liknande framställning finns hos Ericus Olai, som skrev något senare.²⁷⁾ Just i detta sammanhang har P. A. Munch och Henrik Schüek påpekat att Skytien har överatts eller förväxlat med Swidia, det vill säga Svitjod.²⁸⁾

Man räknade Sverige som en del av Skytien, och därför möter man i ett Fornsvenskt legendarium uppgiften att aposteln Filippus, som skulle ha predikat för skyterna, hade missionerat även i Sverige.²⁹⁾

En felaktigt översatt drapa, som har åberopats

I en drapa av den isländske skalden Eilifr Godhrunarson skulle – menar man – ”det kalla Svitjod” omtalas. Skalden levde omkring år 1000, och hans drapa skulle – enligt Peter Sawyer – vara ett mycket tidigt belägg för detta uttryck.³⁰⁾ Frågan är bara om skalden åsyftar Svealand i det nuvarande Sverige eller länderna i österled. Denna fråga kan icke besvaras, ty av kvädet framgår endast att Tor och Loke gav sig iväg till jättarnas land, som enligt Finnur Jonsson benämndes ”det kalla Svitjod”. Ungefär två århundraden senare berättar även Snorre Sturlason i sin Edda om denna färd och åberopar då uttryckligen Eilifr Godhrunarsons Torsdrapa. Snorre ger dock inte en enda antydning om var dessa händelser skulle kunna tänkas ha utspelat sig.³¹⁾

Uttrycket vari Svitjod förekommer har lästs och tolkats högst olika. Finnur

LARS GAHRN

Jonsson läser "dolgerdth kolgu-Svithjódhar" och översätter: "det kolde Sverrigs fjendeskaré". I själva verket står det dock "bölje-Svitjods fientliga färd", och Jonsson har således förutsatt, att böljan eller vågen har varit kall, och att det är just detta skalden vill giva uttryck åt. Är detta ett misstag från Jonssons sida eller en tolkning? Om det är en tolkning, kan och bör den ifrågasättas. Man får inte i en översättning sätta in ett ord – i detta fall ordet kall – som inte finns i grundtexten, allraminst då man inte har någon orsak att tro, att skalden skulle ha tänkt sig böljorna som kalla. Sveaväldet var ett sjöväld, och dess viktigaste bygder låg vid Mälarens och Östersjöns vattenvägar. Böljor var något mycket utmärkande för detta rike. Ordet bölja passar bra in i sammanhanget, och man har ej någon anledning att förutsätta, att där har stått något annat. När vattnet var verkligt kallt, fanns inte längre några böljor att se, ty då låg isen.

E. A. Kock har en helt annan läsning och tolkning. Han frånskiljer ordet ferdth, som är skilt från dolg av två andra ord, och läser "dolg-Svípjódhar kolgu", vilket blir en genitivapposition till Tor (som befann sig) "vid fientligt rikets bölja".³²⁾ (Den ordagranna översättningen är: "det fientliga Svitjods böljas".) Att Svitjod här nämns, är för Kock således helt oväsentligt. Svitjod har – menar han – helt godtyckligt valts, för att skalden skulle ha ett geografiskt namn att sätta in.

Detta antagande är djärvt, men det, som är klart belagt, är mer än tillräckligt för att avföra Eilífr Godhrunarsons Torsdrapa ur meningsutbytet kring det stora eller kalla Svitjod. I drapan talas icke om "det kalla Svitjod" utan om "bölje-Svitjod" eller "Svitjods bölja", och det finns inte någon anledning att förutsätta att detta land skulle finnas i österled. Ordet kall har Finnur Jonsson godtyckligt satt in, och Sawyer har – utan skäl – förutsatt att detta Svitjod fanns i österled.

Abbot Nikolas har återopats, men han nämner ej Svitjod det stora Peter Sawyer hävdade år 1991, att uttrycket "Svíthjód en mikla" förekommer "i Nikulas Bergssons Landafraedhi".³³⁾ Detta påstående är i många hänseenden häpnadsväckande och måste behandlas nämligen utförligt, eftersom det har framförts i en ledande tidskrift för historisk forskning.

Abbot Nikolas Bergsson, Bergthorsson eller Hallbjarnarson – faderns namn är osäkert – dog enligt annalistiska uppgifter år 1159, och han har inte skrivit Landafraedhi. Detta verk ingår i en handskrift, som skrevs år 1387, mer än två århundraden efter abbotens död.³⁴⁾ Däremot återopats abboten i detta verk: "Denna vägvisare och borguppräknung och all denna kunskap är skriven efter vad abbot Nikolas har sagt..., och här slutar denna utsaga." Därefter följer ett flertal andra geografiska upplysningar. Det är således klart var abbotens uppgifter slutar, men var börjar de? Ordet "vägvisare" tyder på beskrivningar av resvägar, och ordet borg leder tankarna ut till kontinenten, eftersom slott och befästa städer inte förekom i Norden på abbotens tid. Man finner också mycket riktigt, att orden om abboten föregås av en vägbeskrivning från Island till Rom och det heliga landet och tillbaka

till Danmark. Också antalet dagsresor utsätts mycket ofta. Landafraedhis utgivare Kristian Kålund drar därför den mycket rimliga slutsatsen, att just detta är abbot Nikolas' avsnitt. Han tillfogar, att den text, som föregår avsnittet föreligger i en annan handskrift, där abbot Nikolas vägbeskrivning inte är med, att inledningssidorna i denna finns med i en handskrift, där den föregående texten ej är med, och att strax före abbotens vägvisare omnämns ett danskt helgon vid namn Margareta, som levde efter Nikolas' tid.³⁵

Det avsnitt, som kan tillskrivas abbot Nikolas, har alltså kunnat avgränsas med mycket goda skäl, och i detta avsnitt finns inte uttrycket ”Svitjod det stora” med. Detta uttryck finns i den text, som föregår abbot Nikolas redogörelse, i ett avsnitt som handlar om hur Noas söner skiftade jorden sinsemellan. Abbot Nikolas borde aldrig ha återopats i samband med det stora Svitjod.

Skytien utsträcktes från området norr om Svarta havet till och med Norden

Det är vanligt att bakomliggande områden får namn efter de framföriggande, som befinner sig närmare namnsättare och krönikeskrivare. Likaså är det vanligt att områden med inbördes sammanhang får samma namn.

Detta gäller även begreppet Skytien, som ursprungligen betecknade det område, som ligger norr om Svarta havet samt mellan Donau i väster och Don i öster. Söder om Donaus mynning innehade skyterna någon tid ett område, som kallades Lilla Skytien (Scythia minor). Under den romerska kejsartiden började man utsträcka namnet till att gälla vad som var känt av de väldiga landområden, som utgör Östeuropa och norra Asien ända fram till Indien och Kina.³⁶ Grekerna kände området söderifrån, eftersom de kom med båtar över Svarta havet och anlade grekiska samhällen på norra kusten av Svarta havet. Romarna övertog deras synvinkel. Områdets begränsning norrut förblev emellertid okänd eller obestämd för dem. Likaså blev utsträckningen österut oklar.

Att Norden skulle innefattas i begreppet Skytien var endast en tidsfråga, och omkring år 700 efter Kristus kallar geografen från Ravenna Scandza för Gamla Skytien. På 1000-talet räknar Adam av Bremen samtliga folkstammar runt Östersjön till Skytiens folk, och även normmännen får vara med i detta samlingsbegrepp. Under 1100-talets förra hälft skriver kaniken Hugo, att nordmännen utvandrade från nedre Skytien. Även hos honom innefattas Norden således i begreppet Skytien.

Att det fanns ett samband mellan Norden och området norr om Svarta havet har hjälpt till vid utvidgningen av begreppet Skytien. Enligt Jordanes skulle goterna ursprungligen ha bott på ön Scandza, utvandrat därifrån till andra sidan Östersjön och många år senare vandrat vidare till Skytien. Geografen från Ravenna känner till och anför Jordanes' utsagor, och han låter alltså alla de områden, där goterna skall ha bott, innefattas i begreppet Skytien. Scandza, varifrån de skulle ha utvandrat, blir därför ”Gamla Skytien.” Adam av Bremen känner till åtminstone

LARS GAHRN

ett geografiskt samband mellan de länder, som han innefattar i begreppet Skytien: ”den baltiska bukten” (det vill säga Östersjön) ”sträcker sig med en lång förlängning genom de skytiska områdena ända till Grekland.” Här liksom vid andra tillfällen har kännedom om närområdet och okunnighet om fjärran belägna trakter lett till sällsamma följder. Adam kände till Östersjöområdet, men trakterna kring Svarta havet var okänd mark för honom. Följaktligen kan han tro, att de meotiska träskan, det vill säga Azovska sjön, skulle vara Östersjön.

Flera äldre källor översätter Skytien med Svitjod

Vi finner vidare att flera författare översätter Skytien med Svitjod. Så gör Theodricus monachus, som dock åsyftar Svitjod i Sverige. Så gör uppenbarligen även Sköldungasagan, som berättar att det område, där Odin ursprungligen bodde, kallades Svitjod. (Namnet Skytien nämns dock inte.) Så gör Saxo, som ena gången kallar samma område för ”skyternas landsända” och andra gången för Svitjod. I sagan om Didrik av Bern har Skytien genomgående översatts med Svitjod. I den sena svenska källa, som kallas Prosaiska krönikan översätts Sithia uttryckligen med Svitjod. (Här åsyftas dock Svitjod i Sverige.) Sophus Bugge har uppmärksammat att Skytien ”förnorskades” till Svitjod det stora. Även P.A. Munch och Henrik Schück begrep att Svitjod det stora och Skytien var samma sak. Det rör sig i deras fall dock endast om korta påpekanden.³⁷⁾

Det finns som bekant ett tolkningsätt, som kallas *interpretatio romana*, romersk tolkning, och som innebär att geografiska namn och egennamn får övertaga likalydande romerska namn. Så till exempel fick Danmark i latinska sammanhang heta Dacia, fastän Dacien egentligen var nuvarande Rumänien. De svenska götarna fick redan från början heta gothi, goter, fastän de båda folkens namn och boplatser inte var desamma. Svearna kallas ibland för suebi eller sueui (egentligen invånare i Schwaben). I vadstenadiariet kallas Bo Jonsson Grip för ”boecius” (Boethius), vilket ju var ett helt annat förnamn. Så där skulle man kunna fortsätta länge. Det intressanta med Skytien är, att vi här finner ett exempel på norrön tolkning, som innebär, att ett latinskt namn översätts med ett likalydande nordiskt namn.

Förutsättningen för översättningen har varit de latinska namnformerna Svitia (av den isländska formen Svitjod) och Scithia. Namnet Skytien fanns för övrigt vid denna tid endast i den lärda litteraturen, och man hade alltså endast de latiniserade namnformerna att arbeta med. I namnet Scythia skall Sc och y uttalas så som de uttalades i medeltidslatinet, det vill säga som s och i. Scythia skulle uttalas Sithia, för att det skulle ligga nära till hands att sammanställa Skytien och Svitjod med varandra, och så stavas namnet – som vi har sett – mycket ofta. Prosaiska krönikans författare har haft en klar föreställning om att de latinska namnformerna låg varandra närmast: ”De kallades då sithe eller swidia som byggde Hälsingland och ovan Tiveden och Kolmården.” Man bör även påpeka att översättaren av

Alexandersagan använder formen Sithia just i närheten av namnet Svitjod det stora, medan han längre fram i texten har den riktigare formen Scithia. Uttalet med i-ljud i stället för y-ljud har varit så mycket naturligare för medeltidens lärde som denna stavning var klart vanligast. Den förekommer hos geografen från Ravenna, Leinsterboken och Saxo samt är klart vanligast hos mästern Adam. Endast kaniken Hugo och Theodricus Monachus, som bygger på hans uppgifter, har enbart stavning med y.

I andra och senare källor uppträder begreppet ”Svitjod det stora” i stället för bara Svitjod

Theodricus monachus, Saxo och sagan om Didrik av Bern har enbart namnet Svitjod, men i andra källor har vi begreppet ”Svitjod det stora”. I senare fallet rör det sig om Heimslýsing, Snorre, Alexandersagan, Stjorn och redogörelsen i AM 194 octavo. Snorre har rentav uttrycket ”Svitjod det stora eller kalla”, och tillägget ”det kalla” är Snorre ensam om.

Theodricus monachus och även Saxo, som höll på att författa redan 1185 eller strax därefter, är klart äldre än de andra källorna, de som har uttrycket ”Svitjod det stora”. Också Didrikssagan kan vara äldre. Till de äldre källorna bör även Sköldungasagan räknas. Källaget talar således bestämt för uppfattningen, att tillägget ”det stora” har kommit till först så småningom. Fråga är vem, som har infört detta tillägg. Man har anledning att misstänka Snorre Sturlason, ty dels är han ensam om tillägget ”det kalla”, dels är hans konungasagor den äldsta källan bland de förhållandevis säkert tidfästa källor, som har uttrycket ”Svitjod det stora”. En dylik misstanke kan dock inte bevisas, ty äldre källor kan ha gått förlorade, och för Heimslýsing, som också har uttrycket ”Svitjod det stora”, har föreslagits en tillkomsttid, som är något tidigare än tillkomsttiden för Snorres verk. (Peter Sawyer har påstått, att det finns ett 1100-talsbelägg för Svitjod det stora och ett belägg från 1000-talet för Svitjod det kalla.³⁸⁾ Det senare belägget har dock som sagt över huvud taget inte med ordet ”kall”, och det förra har inget samband med den 1100-talsförfattaren, som enligt Sawyer skulle ha skrivit ner uppgiften.) Vi måste nöja oss med att fastslå, att man först översatte Skytien med enbart Svitjod och senare tillfogade tillägget ”det stora”.

Frågan blir då vad som kan ha föranlett detta tillägg. I handskriften AM 194 octavo sägs, att ”Svitjod det mindre” ligger närmast Danmark. Samma handskrift har även med Svitjod det stora. I och med att två olika områden kallades Svitjod, har det varit önskvärt att kunna skilja dem från varandra.

De geografiska upplysningar, som meddelas om Svitjod eller Svitjod det stora, visar att Skytien åsyftas

Det är inte nog med att namnet Skytien översatts med Svitjod, utan de geografiska upplysningar, som meddelas om Svitjod det stora i mera inskränkt bemärkelse,

LARS GAHRN

visar att Skytien åsyftas. Skytien var som sagt området mellan Don och Donau, beläget norr om Svarta havet.

Enligt Snorre låg Svitjod det stora öster om Gårdarike (Kiev), kring floden Don och norr om turkarnas land. Bortsett från att han låter Svitjod sträcka sig även öster om Don, stämmer hans beskrivning utmärkt in på vad vi vet om Skytien.

I Heimslysing sägs ena gången, att Svitjod det stora ligger östligast i Europa, andra gången framgår att det räknas till Asien. Ena gången sägs att Gårdarike är en del av Svitjod, andra gången ett land skilt från Svitjod. Här finns alltså uppgifter, som tyder på att man har räknat med Svitjod i både vid och inskränkt bemärkelse. I det senare fallet tillhörde Gårdarike inte Svitjod, och Svitjod låg östligast i Europa. Detta stämmer bra in på Skytien. Enligt Alexandersagan utgör Tanais (Don) gräns för Svitjod det stora. Enligt Stjorn ligger Svitjod det stora nära förenat med Hyrkanien och har i sig floderna Phasis och Araxes. Här i Stjorn har man utsträckt Svitjod alltför långt åt sydost. Enligt den anonyme islänningen, vars uppgifter finns i AM 194 octavo, skulle Albanialand inte höra till Svitjod det stora, men två gånger sägs inte desto mindre att albanerna bor i Sithia respektive Svitjod det stora. Även här räknar man med Svitjod i såväl inskränkt som vid betydelse.

De geografiska uppgifterna stämmer alltså väl in på Skytien med det undantaget att området hos Snorre och Stjorn utsträcks alltför långt åt sydost.

I några källor översätts Skytien uttryckligen med Svitjod och nämns bägge namnen.

Ett par författare översätter uttryckligen Skytien med Svitjod och nämner därvid bägge namnen. Theodricus monachus nämner övre Skytien, ”som vi kalla Svejjud”. Stjorn nämner ”Skithien som vi kalla stora Svitjod”.

Uttrycken, som är desamma i bägge källorna, säger åtskilligt. Områdets egentliga namn var Skytien, men vi kallar det för Svitjod. Vilka är då ”vi”, som använder detta namn? Theodricus monachus var norrman, och även Stjorn har skrivits i Norge. ”Vi” är åtminstone norrmännen, men eftersom även islänningar och dansken Saxo har använt begreppet Svitjod i denna betydelse, är det möjligt, att ordet har en vidare syftning. Norden var på många sätt en enhet. Utanför Norden har man dock inte någon anledning att gå. Bosättningarna i främmande länder hade vid denna tid förlorat sambandet med moderländerna, och utomlands var begreppet ”Svitjod det stora” okänt.

”Det stora Svitjod” – en felaktig tolkning bland de lärde

Andreas Heusler har redan 1908 framfört en bestämd uppfattning rörande ursprunget för begreppet ”det stora Svitjod”: ”Nach dem Vorkommen der Scythia-Svithiódh- Gleichung möchte ich sie eher für den Gedanken eines isländischen Literaten halten als für eine Volksetymologie etwa aus Warägerkreisen.” Eftersom

detta begrepp uppträder i skrifter författade av isländska lärde, hävdar Heusler således, att de isländska lärde har hittat på begreppet. I motsättning till Heusler hävdade Nils Ahnlund däremot utan att dryfta frågan, att uttrycket Svitjod det stora ”skulle kunna härröra från vikingatiden.”³⁹⁾ Jag måste efter denna källgenomgång helt instämma med Heusler och tillfogar följande skäl:

Svearnas bosättnings- och verksamhetsområde österut var Ryssland (Gårdarrike). Om begreppet hade funnits utanför de lärdes skrifter, skulle det ha betecknat Ryssland – inte Skytien.

Namnet Skytien fanns under vikingatiden och medeltiden sedan länge inte kvar i verklighetens värld utan endast i de lärdes skrifter. Skyterna utplånades nämligen av sarmaterna och goterna. De sista försvann under 100-talet e. Kr., mer ett halvt årtusende före vikingatiden.⁴⁰⁾

Interpretatio romana är i allra högsta grad ett lärt påfund, och de, som var så präglade av detta tolkningsätt att de översatte ett latinskt områdesnamn med ett nordiskt, måste verkligen ha varit lärda män.

Sammanställningen av de båda namnen förutsätter, att man utgår från latinska namnformer. Mellan Scythia och Svithia finns en viss likhet, men mellan de nordiska formerna Skythien och Svetjud eller Svitjod finns inte någon större likhet. Sammanställningens ursprung i latinet visar, att sammanställningen är sen. Först sedan Norden hade kristnats och kyrkan fått stora inkomster, fick Norden lärde män med latin som språk.

Sist men inte minst är förutsättningen för sammanställningen av Svitjod och Skytien en latinisering av den isländska namnformen Svitjod, vilket ger formen Svitia, men icke en latinisering av den svenska och allmänt östnordiska namnformen Svetjud, vilket ger formen Svetia. Mäster Adam har genomgående namnformer med -e-, och endast en gång uppträder hos honom den märkliga formen Suigia. Saxo har genomgående de goda östnordiska formerna Svetia och Svecia (en gång Sveonia). I svenska medeltidsbrev har vi oftast formen Suecia – (t-ljudet har försvagats till s-ljud) – men aldrig Svitia. Först på 1300-talet kan man finna svenska namnformer, några starkt förvanskade, med i eller y.⁴¹⁾ Eftersom man under äldre tid inte har arbetat med latiniseringar av isländska namnformer i Sverige (och än mindre i Ryssland), hör sammanställningen hemma bland isländska eller norska lärda.

Undersökningen av begreppet ”Svitjod det stora” ger alltså vissa inblickar i hur medeltidens lärde män arbetade, men dessa källuppgifter ger däremot inte någon kunskap om hur begreppet Svitjod eller Svetjud användes i verklighetens värld utanför de lärdes skrivkamrar.

LARS GAHRN

Noter

- 1 Munch 1874 s. 501 och 508. Schück 1890 s. 126. Bugge 1908 s. 3. Ahnlund 1926 s. 345. Larsson 1990 s. 110.
- 2 Gahrn 1988 s. 49 och 87.
- 3 *Itineraria romana, Ravennatis anonymi Cosmographia* kap. 12 s. 11. Svennung, 1963 II, s. 58. *Jordanes Getica* § 25.
- 4 Adam 4:10 *Scithicas regiones*, 3:13 *Scitas*, 3:17 in *Scythiae regionibus*, scholion 122 *Scithiae populi*.
- 5 Adam 4:20 *paludes Scithicas* och *litus Scithicum* (på samma sätt i scholion 116: *Scithicas paludes* och *Scithicum litus*), 4:10 *pelagus Sciticum*, 2:22 *Scythicas paludes*, 2:21 *mare Scythicum*, 2:18 *pelagus Scythicum* (på samma sätt i scholion 13: *mare Scithicum*)
- 6 Adam scholion 130 *Scithiae populi*, 1:60 *Scithiae populi*, 2:1 *legatus ad Scythas*, 1:62 in *Scitia*. (4:64 *Scythica Diana*).
- 7 Adam scholion 123 in *Scithiam*. Med ett områdesnamn kan man beteckna dels hela området och dels dess kärna eller centrum (således ett mindre område inom det hela). Så har Adam själv gjort med begreppen Västergötland eller Götland och Skåne (Adam 4:23 och 4:7, jfr Gahrn 1988 s. 65).
- 8 Bugge 1908 s. 2–3.
- 9 *Monumenta historica Norwegiae* s. 3–4.
- 10 *Skjoldungasaga* s. 104–105.
- 11 Heusler 1908 s. 48–49.
- 12 *Hauksbok* s. CXVI–CXVII. Benediktsson 1961 sp. 250–251.
- 13 *Hauksbok*, *Heimslýsing* och *helgífrædhi* kap. 4 s. 155, kap. 7 s. 164–165.
- 14 *Saxo* s. 450 och 456.
- 15 *Saxo II* s. 256.
- 16 *Steenstrup* 1876 s. 123–124.
- 17 *Jordanes Getica* §§ 25–27.
- 18 *Saga Dhidhriks konungs* kap. 23, 42, 66 och 80.
- 19 Munch 1874 s. 508–509.
- 20 *Snorres Heimskringla, Ynglingasagan* kap. 1–2, 5 och 8.
- 21 *Holm-Olsen* 1956 sp. 76.
- 22 *Alexanders saga* s. 131–135.
- 23 *Stjorn* kap. 23, s. 72 och 78–79 (kommentar till 1 Mos. 11).
- 24 *Alfraedhi islenzk I* s. II och XVIII.
- 25 *Alfraedhi islenzk I* s. 7–8, 12 och 35–36.
- 26 *Jordanes Getica* §§ 26–27.
- 27 *Scriptores rerum svecicarum* 1:1 s. 240–241. *Ericus Olai* berättar, att folkstammar av Jafets stam och efterkommande utvandrade från Skytien till Sverige och kallade Sverige för Skytien. Längre fram i tiden kallade de landet för Sverige (*Suecia*). För att få en skillnad mellan Sverige och Skytien, kallade de sitt Sverige för *Mesien* liksom (om det vore) *Lilla Skytien*. (*Scriptores rerum svecicarum* II:1 s. 13).
- 28 Munch 1874 s. 501 och 508. Schück 1890 s. 126.
- 29 Schmid 1934 s. 7, 145–146 och 148.

- 30 Sawyer 1991 s. 439.
 31 Den norsk-islandske skjaldedigtning s. 142. Snorres Edda, Skaldskaparmal kap. 18 s. 88–90.
 32 Kock 1923–1944 § 458, jfr § 442.
 33 Sawyer 1991 s. 439.
 34 Alfraedhi islenzk I s. XIX, II och 54.
 35 Alfraedhi islenzk I s. XIX–XX och 12.
 36 Paulys Real-encyclopädie 2:2 sp. 942–946. Arne 1917 sp. 1272–1275.
 37 Munch 1874 s. 501 och 508. Schück 1890 s. 126. Bugge 1908 s. 3.
 38 Sawyer 1991 s. 439
 39 Heusler 1908 s. 45. Ahnlund 1926 s. 345.
 40 Talbot Rice 1958 s. 47.
 41 Gahrn 1988 s. 52–53.

Referenser

I Källor

- Adam av Bremen – Magistri Adam bremensis Gesta hammaburgensis ecclesiae pontificum. Editio tertia. Herausgegeben von Bernhard Schmeidler. Hannover und Leipzig 1917.
 Alexanders saga. Med en Ordsamling udgiven af C. R. Unger, Christiania 1848.
 Alfraedhi islenzk. Islandsk encyklopaedisk litteratur I Cod. mbr. AM. 194, 8vo. Udgivet ... ved Kr. Kålund, København 1908.
 Den norsk-islandske skjaldedigtning udgiven ... ved Finnur Jonsson. B Rettet tekst 1. Bind. København og Kristiania 1912.
 Hauksbók udgiven ... af Det kongelige nordiske Oldskrift-selskab, København 1892–1896.
 Itineraria romana. Volumen alterum ... edidit Joseph Schnetz, Lipsiae 1940.
 Jordanes – Iordanis Romana et Getica, rec. Theodor Mommsen (Monumenta Germaniae historica, Auctores antiquissimi 5:1), Berlin 1882.
 Monumenta historica Norwegiae. Utgivne ved Gustav Storm. Kristiania 1880.
 Saga Dhidhriks konungs af Bern. Udgivet af C. R. Unger, Christiania 1853.
 Saxo – Saxonis Grammatici Historia Danica. Rec. P. E. Müller et J. M. Velschow. Havniae 1839.
 Scriptores rerum svecicarum medii aevi I. Edidit Ericus Michael Fant. Upsaliae 1818. II. Ediderunt ac illustrarunt Ericus Gustavus Geijer et Johannes Henricus Schröder. Upsaliae 1828.
 Skjoldungasaga i Arngrim Jonssons udtog. Meddelt af Axel Olrik. Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1894.
 Snorri Sturluson, Edda, Udgiven af Finnur Jónsson, København 1926.
 Snorri Sturluson, Heimskringla I. Bjarni Adhalbjarnarson gaf ut (Islenzk fornrit 26:1), Reykjavík 1941.
 Stjórn Udgiven af C. R. Unger, Christiania 1862.

LARS GAHRN

II Litteratur

- Ahnlund, N., 1926. Folktraditionen som historisk källa. *Historisk Tidskrift* 1926.
- Arne, T. J., 1917. Skyter. *Nordisk Familjebok* band 25.
- Benediktsson, J., 1961. Hauksbók. *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* band 6.
- Bugge, S., 1908. *Norsk Sagaskrivning og sagafortaelling i Irland*. Kristiania.
- Fjeld Halvorsen, E., 1958. Didreks saga af Bern. *Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* 3.
- Gahrn, L., 1988. *Sveariket i källor och historieskrivning*. Göteborg.
- Heusler, A., 1908. *Die gelehrte Urgeschichte im altisländischen Schrifttum. Abhandlungen der königlich preussischen Akademie der Wissenschaften. Philosophisch – historische Classe*.
- Holm-Olsen, L., 1956. *Alexandersagaen. Kulturhistoriskt lexikon för nordisk medeltid* band I.
- Kock, E. A., 1923–1944. *Notationes norroenae. Anteckningar till Edda och skaldediktning* 1–27. *Lunds universitets årsskrift*.
- Larsson, M. G., 1990. *Runstenar och utlandsfärder*. Lund.
- Munch, P. A., 1874. *Samlede afhandlinger udgivne... af Gustav Storm II. 1849–1851*. Christiania.
- Paulys *Real-encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft*. Neue bearbeitung, 2:2. Stuttgart 1923.
- Sawyer, P., 1991. Debatt om Svearikets vagger. *Historisk Tidskrift* 1991.
- Schmid, T., 1934. *Sveriges kristnande från verklighet till dikt*. Stockholm.
- Schück, H., 1890. *Svensk litteraturhistoria I*. Stockholm.
- Steenstrup, J., 1876. *Norrmannerne I*. Kjöbenhavn.
- Svennung, J., 1963. *Från senantik och medeltid I–II*. Lund.
- Talbot Rice, T., 1958. *Skyterna*. Stockholm.